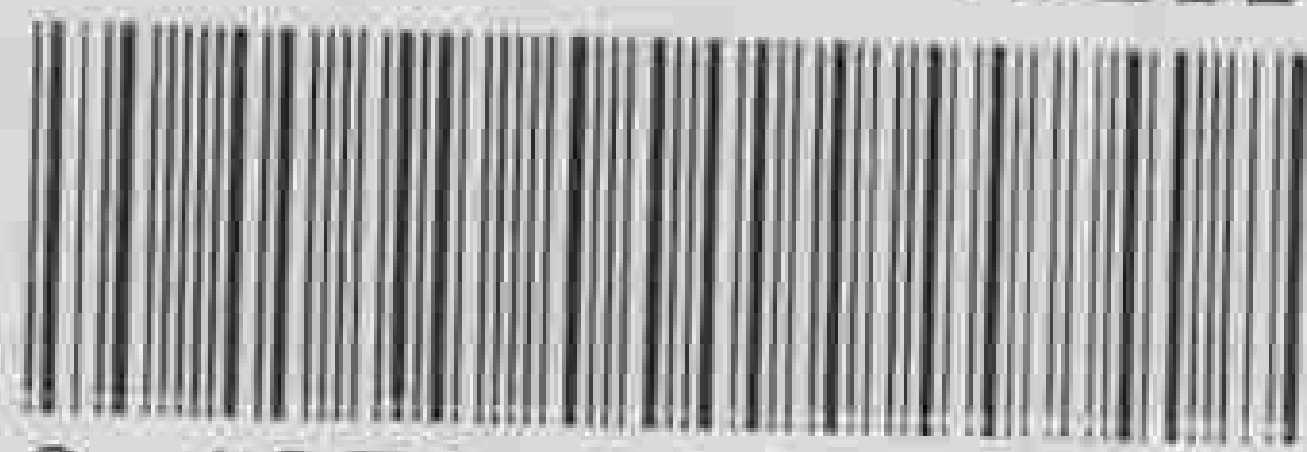

TULIB

3 1379 00155456 8

รับวันที่ 6 / 8.2 / 83

คำอธิบาย

กฎหมายลักษณะฉ้อโกง

โดย

พระยาวิชัยสุนทร

พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ

คุณหญิงวิชัยสุนทร (เพ็ญ พลกุล)

และ

งานปลงศพนางหงษ์, นางสำอาง ผู้ภรรยา

มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

30 ต.ค. 2533

ปรารพท์

ได้ตั้งใจไว้ว่าจะเรียบเรียงหนังสืออะไรสักเรื่องหนึ่ง โดยนำพิก
นำแรงของตนเอง อธิศกุศลให้แก่คุณหญิงวินัยสุนทร (เพียน พลกุล)
นางหิงษ์ พลกุล และนางลำอาง พลกุล ภรรยาข้าพเจ้า ซึ่งได้
ถึงแก่กรรมไปแล้ว ใน พ.ศ. ๒๔๗๐ ทั้ง ๓ คน เพื่อแจกในงาน
ฌาปนกิจกรรม หรือหาหนังสือที่เรียบเรียงไว้แล้ว เช่นเรื่องท้าวพเจ้า
ไปเที่ยวอินเดีย พระม่าน หรือพงศาวดารอินเดียท้าวพเจ้าได้แปลไว้แล้ว
เป็นต้น แต่หนังสือสองเรื่องนี้เป็นหนังสือขนาดใหญ่ เห็นว่า
จะต้องลงทุนมากเกินกำลังของข้าพเจ้า จึงหาหนังสือขนาดเล็ก ๆ
คงได้หนังสือฉบับหนึ่งซึ่งพระยาภักดีนิเวศ (ดอกเตอร์ ฟรานซิส
บี. แสยร์) ไปเจรจากับต่างประเทศเปลี่ยนสัญญาใหม่ ได้พิมพ์ไป
เสร็จแล้วสำหรับแจก ครั้นต่อมาเห็นว่า หนังสือเรื่องนั้นเล็กน้อยและ
เป็นหนังสือสำหรับแจกในงานศพคุณหญิงวินัยสุนทร (เพียน พลกุล)
เท่านั้น อีก ๒ ศพยังมีหนังสือแจกไม่ วันงานก็ใกล้เข้ามาจึงคิดว่า
ไม่มีหนังสืออะไรเหมาะเท่ากับคำอธิบายกฎหมายลักษณะฉวเมียบท้าวพเจ้า
เรียบเรียงไว้แล้ว แต่จะพิมพ์ให้หมดหาทุนไม่ จึงเลิกพิมพ์เอาแต่
ตอนต้นภาค ๓ ที่ว่าเหมาะนั้น คือ เหมาะแก่งานนี้ด้วยผู้ถึงแก่
กรรมเป็นภรรยาข้าพเจ้าทั้ง ๓ คน.

หวังใจว่าท่านผู้ได้รับไปคงพอใจ และขอเชิญนำใจอนาคตกเป็น
ขณของท่านแผ่กุศลถึงผู้มรณะด้วย ตามวสัยตนชอบใจ ถ้าหากว่า
ผู้มรณะนั้นมรณานต์จะหยั่งรู้ ได้ ก็จะได้เสวยบุญกุศลที่ท่านแผ่ไป
ให้ตามยถากรรม.

พระยาวินัยสุนทร

วันที่ ๓๖ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๒

คำนำ

คำอธิบายกฎหมายลักษณะฉวเมียที่ไตร่เรียงเรียงขึ้นนี้ ความจริง
หาใช่เฉพาะเป็นคำอธิบายกฎหมายลักษณะฉวเมียแต่อย่างเดียวไม่ ได้
อธิบายถึงกฎหมายลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกันกับกฎหมายลักษณะ
ฉวเมียด้วย นอกจากนี้ยังได้อธิบายถึงประวัติศาสตร์ของกฎหมายที่
ปรากฏอยู่ในลักษณะฉวเมีย และคำ หรือศัพท์ที่ใช้ ตลอดประเพณี
ของชายหญิงที่สมรสอันเกี่ยวข้องกันเป็นลำดับมา เป็นต้น เท่าที่สามารถ
จะทำได้ เป็นพิริวเริ่มต้นให้เขียนหนังสือชนชั้น สำหรับนักกฎหมาย
จะได้อธิบายขยายความให้แจ่มแจ้งขึ้นอีกในเบื้องหน้า มิฉะนั้นแล้วก็จะ
มุ่งอธิบายแต่เฉพาะกฎหมายที่ใช้กันอยู่ในเวลาปัจจุบัน.

ชาติไทยเป็นชาติที่ถือพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์มานาน
ซึ่งเป็นศาสนาอื่นใดมาแต่ประเทศอินเดียจนเข้ากระดูก ลืมสนิท ไม่คิด
ว่าใดมาแต่อื่น ความจริงก็เป็นศาสนาที่ใช้ในการปกครองบ้านเมืองได้
เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่อบรมผู้ปฏิบัติให้ตั้งตนอยู่ในธรรมวินัย
นอกจากนี้ผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมยังมีความรู้ในวิชาอื่น ๆ อันมีใน
เรื่องทศกัณฐ์ชาวนอินเดียที่ไตร่เรียงไว้เป็นภาษาบาลี ซึ่งเป็นเรื่อง
ที่เกี่ยวข้องแก่การปกครองบ้านเมือง นี้ว่าด้วยศาสนจักร ฝ่ายอาณาจักร
ก็ได้แบบแผนของชาวนอินเดียมาใช้ คือ คัมภีร์ธรรมศาสตร์ซึ่งว่าด้วย
กฎหมาย เป็นหลัก สำหรับการออกกฎหมายใช้เหมาะแก่ประเทศสยาม
ในยุคนั้น ๆ โดยลำดับมา แต่ยังคงไม่พบว่า ได้คัมภีร์ธรรมศาสตร์มา
โดยตรงจากอินเดีย คงมีหลักฐานที่ยืนยันได้แน่นอนว่า ได้มาจากเมือง

มอญอีกต่อหนึ่ง ซึ่งปรากฏจากคำนมัสการในพระธรรมศาสตร์กฎหมายไทย แต่คงได้มาไม่ครบบริบูรณ์.

ชาติใดที่นำเอาพระศาสนาและหลักกฎหมายของประเทศอื่นมาใช้ ประเพณีต่าง ๆ ก็ย่อมติดมาด้วย เพราะฉะนั้น การอธิบายกฎหมายลักษณะผัวเมียในเชิงอาศัยพงศาวดารพม่า. มอญ เป็นเครื่องเทียบเคียง และเมื่อใดเทียบเคียงแล้วใกล้เคียงกันมาก ยางแห่งความในกฎหมายไทย ไม่สับสน ไปอ่านของเขาชาติอื่น เช่นคำว่า หลบฝาก หรือฝากขำเรอ เราอธิบายกันว่า ชายหาผลประโยชน์เลี้ยงหญิงที่สู้ขอไว้ แม้ในปทานกรรมของเราซึ่งดูเหมือนจะตั้งใจแปลศัพท์กฎหมายในคำหลบฝากว่า “มีเมียที่ยังไม่โตอยู่กินด้วยกันออกหน้า แต่ฝากไว้กับพ่อแม่หญิงก่อน” ข้าพเจ้าได้เข้าใจมานานแล้วว่า ไม่เป็นดังนี้ ในที่นี้ท่านหมายความว่า ชายที่สู้ขอหญิงแล้วก็ได้ หรือไม่ได้สู้ขอก็ได้ ชายเข้าไปอาสารับใช้การงานในบ้านหญิง เรียกว่า หลบฝาก ซึ่งเป็นประเพณีที่ผู้ปกครองจะต้องสังเกตกิริยาอัธยาศัยของชาย เมื่อพอใจแล้วจึงจะให้ชายหญิงนั้น ทำการแต่งงาน นับแต่วันแต่งงานเป็นต้นไป ชายหญิงคู่นั้นเป็นสามีภริยากันถูกต้องตามกฎหมาย ถ้าผู้ปกครองไม่พอใจ ก็ไม่ยอมให้หญิงนั้นแต่งงาน อนึ่ง ถ้าชายหญิงสมรสกันเอง ในระหว่างที่ชายเข้าไปอาสารับใช้การงานในบ้านผู้ปกครอง อย่างนี้เรียกว่า ฝากขำเรอ ซึ่งไม่มีความอธิบายแจ่มแจ้งไว้เลยในกฎหมายไทย นอกจากใช้คำว่า หลบฝาก หรือฝากขำเรอ ซึ่งคนชั้นก่อน ๆ ท่านเข้าใจกันอยู่ทั่วไปแล้ว

จึงมีใต้อธิบายไว้ ครั้นมาในชั้นหลังประเพณีนี้ค่อย ๆ เสื่อมศูนย์ไป ประเพณีชาวพายัพในทุกวันนี้ยังปรากฏอยู่ คือ เมื่อชายเสียเงินค่าไหว้ผีแล้ว ก็หลยนอนกับหญิงใต้ ต่อวันภายหลังจึงแต่งงาน เรียกว่า “กินแขก” ซึ่งคล้ายกับคำ “มีแขก” คือ วันแต่งงานในกฎหมาย ประเพณีเช่นนี้มีอธิบายไว้ในพงศาวดารพะม่า, มอญ ทำให้เราเข้าใจได้ว่า ตรงกับคำว่า หลยฝาก หรือฝากขำเรอ.

เมื่อเช่นเช่นนี้จำเป็นอยู่เองที่จะทำให้ ผู้ศึกษากฎหมายผิวเมียเข้าใจความไปไม่ตลอดโดยนัยนี้ จึงต้องอาศัยความเทียบเคียงประเพณีของชาติที่ใกล้เคียงกัน เพื่อเป็นทางสันนิษฐาน และทำให้เรามีความรู้ในทางประวัติศาสตร์และนิติศาสตร์กว้างขวางขึ้น.

พระยาวิญญูสุนทร

วันที่ ๑๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๒

คำอธิบายกฎหมายลักษณะแพ่งเมียบ

ภาค ๑

“ความในกฎหมายลักษณะแพ่งเมียบมีว่า

“ในลักษณะแพ่งเมียบนี้ มีพระบาทในคัมภีร์
พระธรรมศาสตร์กล่าวมาดังนี้ “ชายมปติกสุส
วิปตติเกทา” แปลเนื้อความว่า วิปตติเกทา
อันว่าประเภทแห่งแพ่งเมียบ อันจะบังเกิดอธิกรณ์
เป็นมูลคดีต่าง ๆ นักปราชญ์พึงรู้โดยสาขาคดี
มีประการเป็นอันมาก อันโบราณราชกษัตริย์มี
พระราชบัญญัติจัดเป็นบทมาตราสืบ ๆ กันมาดังนี้

ธรรมะกัฏกกฎหมาย. ก. ๑. คำว่า ธรรมะ ตามที่กล่าวในต้นแปลว่า
“กฎหมาย” ธรรมะศาสตร์แปลว่า “คัมภีร์กฎหมาย”
ธรรมะศัพท์ใน ภาษาสันสกฤตเขียนว่า “ธรรม” มคธ
เขียนว่า “ธมฺม” ภาษาไทยเขียนว่า “ธรรม”
ความเข้าใจกันทุกวันนี้แยกธรรมะเป็นส่วนหนึ่ง
กฎหมายเป็นส่วนหนึ่ง แต่ในครั้งสมัยที่กล่าวมาบรรพเข้าใจ
กันว่า ธรรมะก็คือกฎหมาย กฎหมายก็คือธรรมะ

ความหมายของ
ธรรมะ.

ธรรมะนั้นหมายความว่าอะไร พวกทนต์ดอศาสนา
โคโตก็ตาม ย่อมเข้าใจว่า โอวาทของศาสดาแห่งตน
เป็นธรรมะ แต่ที่ถูกต้อง ธรรมะนั้นหาใช่เป็นของใครสร้าง
ขึ้นไม่ ธรรมะคือสิ่งที่เปลี่ยนแปลงตามความหมายว่าสภาพ
ที่ทรงไว้, ที่รักษาไว้ ทรงหรือรักษาไว้ซึ่งผู้ปฏิบัติ
คือ ผู้ใดปฏิบัติภารกิจซึ่งผู้ซึ่งอยู่ในรัฐจะเกี่ยวกัน
โดยมากนิยมว่า เป็นความประพฤติอันดี ผู้ที่นิยม
ไว้ด้วยความปลอตกภัย คือความประพฤติของตนนั้น
เองย่อมคุ้มครองป้องกันมิให้ตกไปในสภาวะอันเสื่อม
ทราม ทรงหรือรักษาซึ่งผู้ซึ่งไว้ในความที่ผู้ซึ่ง
นิยมว่าดี.

เมื่อความหมายของธรรมะมีอยู่อย่างนี้ ผู้ที่หวังดี
ก็มีความปรารถนาที่จะประพฤติตามธรรมะ ทางที่จะ
ประพฤติให้ถูกต้องตามธรรมะ ย่อมต่างคนต่างเข้าใจ
เสมือนเรามุ่งจะไปพระบาทด้วยกันทุกคน แต่พาหะนะ
หรือทางที่จะไปย่อมผิดแผกกันไป แต่ในที่สุดก็ไปถึง
ตามความหวัง แต่บางคนอาจจะไปทางผิด เลยหลง
ทางไปก็ไต่และไต่รอยผลร้าย หรือไปถูกทาง แต่มี
อุปสรรคกีดขวางเสียก็ไปไม่ถึง กลับไต่รอยผลร้าย
เหมือนกัน ภัยเหตุนี้ในฝูงมนุษย์นั้นเอง ใคร

มีขัญญาแหลม ก็เที่ยวถูกทาง จึงได้ผลอันดี ออก
 แฉนทให้ไว้ เพื่อปรารภนาจะให้เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน
 เที่ยวถูกทางจะไ้ครบผลอันดีบาง ที่เปรียบให้พงนี้ ก็
 ทำนองเดียวกับผู้ที่ประพฤติถูกทางและได้ครบผลอันดี
 ในกิจอันตนประพฤติ จึงได้บอกตำราแห่งทางซึ่งตน
 ได้ประพฤติไปแล้วนั้นแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน.

หลักแห่งความประพฤติที่คนนั้นจึงขนานนามว่า
 ธรรมะ ทั้งความในพระธรรมะศาสตร์กล่าวถึงลักษณะ
 ผู้จะเป็นตระลาการ ถ้าตระลาการผู้ใดประกอบด้วย
 อะระคะติส คือ พิจารณา พินิจพิจารณาจรตคคกอรปไปด้วย
 ความ รัก, โกรธ, กลัว และหลง อันว่า เกียรติยศ
 และโลกะศิริสวัสดิแห่งตระลาการนั้น ก็จะถอยเสื่อม
 คุนยไป ประคพพระจันทร์ข้างแรม จะถึงซึ่งเคอควอน
 เป็นอันมาก.

ตระลาการผู้ใด ประกอบด้วยศีลสัตย์ และ
 พิจารณาพินิจพิจารณาชอคคคแห่งราษฎรปราศจากอะระคะติส
 อันว่า เกียรติยศและโลกะศิริสวัสดิแห่งตระลาการผู้
 นั้นก็จะจำเรอชนทุกวัน คุพพระจันทร์ในวันข้างชน.

31/01/2561
 ความประพฤติของตระลาการอันปราศจากอะระคะติส
 เป็นทนยมของสาธชนทั่วไป เกียรติยศและโลกะ
 ศิริสวัสดิชอมบังเกิด ด้วยหลักแห่งความประพฤติ
 ของตระลาการเช่นนี้ ไ้ชื่อว่า ธรรมะ ผู้ใดประพฤติ

ละเมิดต่อธรรมะ ผู้นั้นเสียจรรยา เสื่อมเกียรติยศ
และโกศะศีรวัสส์ก็โดยไม่มีใครนัยถือ ไม่มีใคร
สมาคมและอาจถูกนำตัวเขาไปลงโทษทัณฑ์ทั่วย.

ในนิยายโบราณ เมื่อมีผู้พาทกนชนยอม
นำกรณีอื่นนั้นไปหาบัณฑิตผู้รู้ธรรมะ ให้ตัดสินคดี
ของตน เมื่อผู้รู้ธรรมะวินิจฉัยไปอย่างไร คดีกรณี
ยอมประพฤติตาม โดยเคารพต่อธรรมะ จึงสันนิษฐาน
ไว้ว่า กฎหมายที่เข้าใจกันในสมัยครั้งศึกทำบรรพห
มิไม่ ต้องมีแต่ธรรมะ ผู้ใดรู้หลักธรรมะดี และ
ประพฤติอยู่ในธรรมะ ผู้นั้นได้ชื่อว่า บัณฑิต หรือ
นักปราชญ์ ราษฎรที่ไม่รู้หลักธรรมะเมื่อวิวาทกนชน
เขาจึงนำคดีของเขาไปหาผู้รู้ธรรมะให้ตัดสิน.

กฎหมาย.

ครั้นจำเนียรกาลมา ผู้ชนอันอยู่ในรัฐจะเกี่ยว
กนทวชน และมีความฉลาดในการที่จะหลีกเลี่ยง
จากธรรมะ ผู้มีอำนาจเหนือผู้ชนนั้นจึงต้องออกคำสั่ง
ให้ผู้ชนซึ่งอยู่ในอาณาจักรแห่งตนปฏิบัติ ผู้ใดไม่
ปฏิบัติตามหรือละเว้น ผู้นั้นได้ชื่อว่า ละเมิดต่อคำสั่ง
คำสั่งนี้เรียกว่า กฎหมาย ตั้งแต่บัดนั้นมาความรู้สึก
อะไรเป็นธรรมะ อะไรเป็นกฎหมาย ก็แยกกนชน
แท้ที่จริงเกือบจะแยกกันไม่ออกทีเดียว เพราะคำว่า
กฎหมาย ตามที่ผู้ศึกษากฎหมายเข้าใจกัน ไม่แต่

บ่อเกิดธรรมศาสตร์ คัมภีร์ธรรมศาสตร์ ปรากฏอยู่ในพงศาวดาร
 อินเดียซึ่งเรียกว่า มัชฌิมประเทศนั้นว่าดังนี้ คือ ใน
 สมัยตกต่ำบรรพมชนชาติหนึ่งเรียกว่า ชาติอารยัน
 เค็มตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เอเชียตอนกลาง หรือทางฝั่ง
 แม่น้ำอลดา พรหมแดนระหว่างทวีปเอเชียและยุโรป
 แล้วยกเข้ามาปราบปรามพวกอนารยัน คือ พวกที่
 ยกเข้ามาก่อน และชนพื้นเมือง ในครั้งแรกเข้ามา
 ยังประเทศอินเดียเหนือ ทางมณฑลขัณฑ์ระหว่าง
 แม่น้ำสินธุและสรสวตี ก่อนพุทธศักราช ๕๐๐๐ ปี
 ตามที่นักปราชญ์พงศาวดารสันนิษฐาน โดยอาศัย
 เกร็ดและร่องรอยจารึก, จดหมายชาวต่างประเทศ,
 และหนังสือวรรณคดีโบราณว่าด้วยเรื่องศาสนา, เรื่อง
 รามายัน, เรื่องมหาภารตะ เป็นต้น.

เมื่อชาติอารยันเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ทางมณฑล
 ขัณฑ์ครั้งแรก ในสมัยนั้นมีความรุ่งเรืองอยู่แล้ว
 เราจะได้จากหนังสืออินเดียสำหรับเกาทัณฑ์ คือ คัมภีร์
 ฤคเวท ซึ่งฤาษีได้แต่งขึ้นครั้งยังรวมอยู่กับพวก
 อีหร่าน คือ พวกอารยัน ที่แยกเข้าไปตั้งถิ่นฐาน
 อยู่ในประเทศเปอร์เซีย ครั้นภายหลังจึงมีผู้แต่ง
 คัมภีร์เวทชนอีก ๒ คัมภีร์ คือ คัมภีร์สามะเวท และ
 ยะชุระเวท รวมเรียกว่า ไตรเวท แต่คัมภีร์ที่แต่ง

ชนใหม่^๕นี้เก็บเอาความมาจากคัมภีร์ทุกเขตทั้งสิ้น เป็น
แต่ขยายความออกไปให้พิสดารและเพิ่มเติมความ
ใหม่.

นอกจากคัมภีร์สำคัญทุกถาวรแล้ว เมื่อชาติ
อารยันปราบชาติอะนาระยันเรียบร้อยแล้ว ได้เริ่ม
การปกครองประเทศอินเดียด้วยวิธว่างหลักกฎหมาย
ฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักร ส่วนกฎหมายนั้นมอ
ยในคัมภีร์กลปะสูตร แล้วแต่งคัมภีร์กฎหมายชนอก
คัมภีร์หนึ่ง แยกจากคัมภีร์กลปะสูตร ให้ชื่อคัมภีร์นั้นว่า
สมะวัต ในคัมภีร์สมะวัตนั้น มีคัมภีร์หนึ่งชื่อ
มะนุสสันหิตา หรือมานะวะธรรมะศาสตร์.

ผู้แต่งคัมภีร์ธรรมะ
ศาสตร์

ใครเป็นผู้แต่งคัมภีร์ธรรมะศาสตร์ ในคัมภีร์
มะนุสสันหิตากล่าวว่า พระมะนุของคต ๑ ชื่อว่า พระมะ
นะวะยามัภาวะ ซึ่งเป็นผู้สร้างมนุษย์ ที่เรียกคนว่าเป็น
มนุษย์ ก็เพราะเกิดแต่มะนุ เมื่อพระมะนุสร้างมนุษย์
แล้วจึงได้แต่งคัมภีร์มะนุสสันหิตาขึ้น คัมภีร์นี้จึงได้ชื่อ
อีกอย่างหนึ่งว่า มานะวะธรรมะศาสตร์ แปลว่า
กฎหมายของมะนุ.

หลักธรรมศาสตร์

ข้าพเจ้าเชื่อว่าว่าเป็นความจริง โดยอาศัยกฎ
ธรรมตา เมื่อมีมนุษย์เกิดขึ้นในโลกเมื่อใด ก็ต้องมี
กฎหมายเกิดขึ้นเมื่อนั้น เพราะฝูงชนที่จะรวมกันอยู่

เป็นกก, เป็นชาติ ต้องมีข้อตกลงระหว่างกันและกัน หรือของหัวหน้าอื่นจะยังความสามัคคีธรรมให้บังเกิด แยกกันเพื่อค่านศัสช เพราะฉะนั้น จึงเป็นสิ่งทจำเป็น จะต้องตั้งกฎหมายชนปกครองเป็นคกกัน อย่างที่เรา พกกันว่า มีโลกก็ต้องมีธรรมะคกกัน แต่เมื่อมนุษย์ ยังไม่รู้จักใช้หนังสือก็ต้องอาศัยความขงใจคกจำ ครน มนุษย์รู้จักใช้หนังสือ ก็ต้องจกกฎหมายไว้ด้วยหนังสือ เพราะฉะนั้น ที่ความในคัมภีร์มนุสสันหิตากล่าวไว้ เช่นนั้นสมจริงโดยนัยนี้.

ประวัติพระโณสาร์ฤาษี. ในพระธรรมะศาสตร์ซึ่งพิมพ์อยู่ในกฎหมายไทย กล่าวว่ามีฤาษีสองพี่น้อง พชชอภีทระ จำเวญญาณ ไคอะภีญญาณ ๕ สมะยัต ๘ และไคไปยังชอย จักรวาท เขียนเอาอักษรอันเป็นเกทางคปกรณและ อาศมเวทไคแล้วกลัยมา พาฤาษีน้องชายชอมะโน สาร์ไปสู่ราชสำนักพระเจ้ามหาสมมุติราชถวาคัมภร เกทางคปกรณและอาศม แล้วละเพศฤาษีออก เป็นราชปะโรหิต รัชราชการอยู่ในพระราชสำนัก พระเจ้ามหาสมมุติราช ส่วนพระโณสาร์ก็ไคตามพี่ ชายออกมาทำราชการด้วย พระเจ้ามหาสมมุติราช ตั้งมะโนสาร์ให้เป็นใหญ่ ในที่ขงคชยัญชากิจคคชอง มนุษย์ทงปวง.

ว่า ใ้รับเอากฎหมายซึ่งชาวฮินดูได้นำเอาเข้ามาใช้
๓๐๐๐ ปีมาแล้ว ใช้เป็นกฎหมายสำหรับบ้านเมือง
และกล่าวว่า พระมนูฤๅษีเป็นผู้ที่ใ้กฎหมายนี้
มาจากกำแพงจักรวาลพิตรงกับธรรมะศาสตร์ของไทย
ครั้นต่อมาใ้เขียนขึ้นเป็นภาษาตะเลง คือ ภาษา
รามัญ โดยวะเรูใ้ใ้พระภิกษุรวบรวมขึ้น ใน
พงศาวดารพะม่าว่า กฎหมายนี้มาจากฮินดู ไม่ใช่
มาจากพราหมณ์ และไม่เอาเข้าเกี่ยวข้องกับศาสนา
ตั้งแต่นั้นมาการแต่งงานเป็นผัวเมียกันหาใ้ใ้ในพิธี
ของศาสนาไม่ และกฎหมายที่วะเรูใ้รวบรวมขึ้น
เองเป็นรากเง้าของกฎหมายในประเทศไทย.

คัมภีร์พระธรรมะ
ศาสตร์เข้ามาสู่
ประเทศสยาม.

ในพระราชพงศาวดารฉบับลายพระราชหัตถเลขา
ตอนท้าย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กระจ่าง
คำรงราชานภาพ ทรงอธิบายถึงวิจิตรหมวดหมู่
กฎหมายครั้งกรงเกล้าว่า “ประมวลกฎหมายไทย
เห็นจะจัดเป็นหมวดหมู่อย่างหนึ่ง แต่จะเป็นอย่างไร
รู้ไม่ใ้ชัด อยู่มาในกาลครั้งหนึ่ง น่าจะเป็น
ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช เมื่อ
กรงศรีอยุธยาเกี่ยวข้องกับกรุงหงสาวดีอยู่ ใ้มี
กฎหมายมนูธรรมศาสตร์ ซึ่งแปลเป็นภาษารามัญ
เข้ามาในเมืองไทย แต่จะแปลเมื่อใด ขอนถาจะ

คาดตามเรื่องในพระราชพงษาวดารก็น่าจะคิดว่า คง
จะแปลในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช^๕
เอง หรือมีฉะนี้^๕ก็ในแผ่นดินสมเด็จพระเอกาทศ^๕
เพราะในแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร^๕ก็การที่^๕พบเห็น
จะไม่มีเวลาแปล.

ที่เรียกว่า ธรรมศาสตร์ของพระมนัสสารหรือ
มนัส^๕ เป็นต้นเค้าของมัธยมประเทศ เป็นหนังสือ
คัมภีร์ใหญ่โตมาก ทรงสั^๕ยเรื่องราวเล่ามาจาก
รามัญประเทศว่า เติมมอญไคมา เป็นภาษา
สันสกฤต มีพระภิกษุรูปหนึ่งมาแปลออกเป็นภาษา
มคธ^๕ที่เมืองรามัญ แล้วจึงมีผู้แปลออกเป็นภาษา
รามัญอีกทีหนึ่ง ไคทรงให้ สยหาหนังสือพระธรรม
ศาสตร์รามัญ ฟังไคมาไม่ช้านัก เป็นหนังสือ
น้อยกว่าพระธรรมศาสตร์มัธยมประเทศเป็นอันมาก
มีภาษามคธชั่วแต่มาติกา กฎหมายนอกนั้นเป็น
ภาษารามัญ ไคความตามมาติกา มูลคดีวิวาทของ
รามัญตรงกับพระธรรมศาสตร์มัธยมประเทศ และ
ในตำนานที่กล่าวในพระธรรมศาสตร์รามัญถึงเรื่อง
พระเจ้ามหาสมุทร^๕ตรงกับพระธรรมศาสตร์
ของไทย แต่นอกจากนั้นไปคนละทางหมด ทรง
เข้าพระทัยว่า พระธรรมศาสตร์มัธยมประเทศซึ่ง

เป็นภาษาสันสกฤตเป็นหนังสือในศาสนาพราหมณ์^๑
และเป็นหนังสือคัมภีร์ใหญ่ เมื่อพระเอามาแปลที่
เมืองรามัญ จะเลือกแปลแต่บางแห่ง และแปลง
เนื้อความที่แปลนั้นให้เป็นหนังสือฝ่ายพระพุทธศาสนา
ด้วย ไทยเราได้พระธรรมศาสตร์มาจากมอญ ดัง
ปรากฏในคานาคำนมัสการข้างต้น.”

ข้าพเจ้าได้คิด คานาคำ นมัสการ ต้น พระ ธรรมะ
ศาสตร์ของไทยซึ่งแต่งเป็นคำฉันท์ เข้าใจว่า คน
ไทยแต่ง แต่งเมื่อรวบรวมกฎหมายไทยให้เป็น
หมวดหมู่ แต่จะเป็นคราวไหนไม่ทราบ เนื้อความ
ในคานานมัสการมีดังนี้.

คานานมัสการต้น	“นตฺวา พุทฺธํ โลกาทิจํ ฌมฺมณฺจาทิจํ มณฺฑลํ
พระธรรมศาสตร์.	จกฺขมา ปุริสํ สัมม-
	วิฆาติคนฺตฺรายสฺส
	ยณฺจ โลกहितํ สตฺถํ
	ภาสิตํ มนุสาเรน
	ปรมฺปรากตฺ-ทานิ
	รามณฺยสฺส จ ภาสาย
	ตสฺมา ตํ สามภาสาย
	ตฺรายํ เตน วิฆาณฺย
	โสตุถิเม โหตุ สพฺพทา
	อุมฺมสฺตฺถนฺติ ปากฏํ
	มฺลภาสาย อาทิโต
	รามณฺยเณสุ ปติฏฺฐิตํ
	ทฺคฺคาพฺหํ ปุริเสนิห
	วจิสฺสนฺตํ สุณาถ เม”ติ.

๑. พึงสังเกตว่า ตามพงศาวดารพระมอญฉบับ อี. อี. ฮาร์วีย์
อ้างว่า มาจากฮินดู.

คำแปลคาถา
นมัสการ.

ข้าพเจ้า ขอ นมัสการ พระพุทธเจ้า อัน ยังโลกให้
สว่างทจดวงพระอาทิตย์อันส่องโลก พระธรรมะเจ้าอัน
มีปริมณฑลแห่งพระคุณ ประคองปริมณฑลแห่งพระ
อาทิตย์ และพระสงฆ์เจ้าอันเป็นอริยสัปบุรุษ ผู้
มีญาณจักษุซจกแล้วชงอนตราย ด้วยอานภาพทได้
ประณามถึงพระรัตนไตรนั้น เมื่ออนตรายอันซจก
เสียแล้วด้วยอานภาพแห่งพระรัตนไตร ขอความ
สิริสวัสดิจงมีแก่ข้าพเจ้าทุกเมื่อ.

คัมภีร์ใดอันเป็นประ โยชน์แก่โลก คัมภีร์นั้น
ปรากฏชื่อว่า พระธรรมะศาสตร์ อันพระมะโนสาร
ฤาษีได้เรียบเรียงไว้ ในครั้งแรกด้วยมูลภาษา (ผู้
แปลเดิมหมายความว่า ภาษามคธ) อันปฐมปวา
จารย์นำสืบกันมาประดิษฐานไว้ในรามัญประเทศ ณ
ขัตติยบุรุษผู้เป็นวินิจฉัยอำมาตย์จะยังรู้เขินอันยากจาก
ภาษารามัญสำหรับประเทศสยามน เพราะฉะนั้น
ข้าพเจ้า จะ เรียบเรียง คัมภีร์พระธรรมะศาสตร์ไว้ เป็น
สยามภาษา ท่านทั้งหลายพึงสคัญคัมภีร์พระธรรมะ
ศาสตร์นั้นจากสำนักข้าพเจ้าเถิด.

เมื่อได้พิเคราะห์คัมภีร์ที่ไทยแต่งขึ้นใน
ครั้งนั้นแล้ว ผู้แต่งคัมภีร์นเข้าใจว่า คัมภีร์พระ
ธรรมะศาสตร์แต่เดิมแต่งเป็นมคธภาษา ซึ่งหมาย

รูปศัพท์มาจากมูลภาษา แต่ความจริงคัมภีร์พระ
ธรรมศาสตร์ที่ใช้ ในมัธยมประเทศ ในกาลครั้งนั้น
เป็นภาษาสันสกฤต ภาษามคธเป็นภาษาที่เกิดขึ้น
ภายหลัง และเป็นภาษาของชาวมคธ อันเป็นแคว้น
หนึ่งในมัธยมประเทศ เพราะฉะนั้น ในพงศาวดาร
พระมาซังโคกล่าวมาแล้วแต่เบื้องต้นว่า ชาวฮินดูได้
นำเอาคัมภีร์พระธรรมศาสตร์มาใช้ ๓๐๐๐ ปีมาแล้ว
เป็นกฎหมายมาจากฮินดู ภายหลังვერუได้ให้แต่ง
ขึ้นเป็นภาษารามัญ.

ควรจะเข้าใจต่อไปว่า ก่อนที่เวรจะไต่เมือง
เมาระตะมะนั้น ได้ความตามหนังสือราชาธิราชว่า
เมืองเมาระตะมะนั้นพระเจ้าอะลังจอสู พระเจ้าแผ่นดิน
เมืองภูกาม เป็นผู้สร้างขึ้น แล้วพระราชทานให้
ฮาลิมามางแขกข้าหลวงเดิมมาเป็นเจ้าเมือง เมื่อ
จุลศักราช ๖๓๐ (พ.ศ. ๑๘๑๓) พระเจ้าอะลังจอสู
ทิวงคต ราชโอรสทรงพระนามว่า พระเจ้านันทไชย
เสวยราชสมบัติต่อมา รัชสั่งให้ฮาลิมามางไปเฝ้า
ฮาลิมามาง ๓๑/๗/2565 ขักพระโองการ จึงตรัสสั่งให้สมิงสีห
สุรเสนาเป็นแม่ทัพยกไปตีเมืองเมาระตะมะ เมือง
เมาระตะมะแตก ฮาลิมามางหนีขึ้นไปเมืองหริภุญไชย
ต่อมาอีก ๓๒ ฮาลิมามางได้กำลังจากเมืองหริภุญไชย

ยกมาตีเมืองเมาะตะมะคินไค ตั้งตัวเป็นใหญ่

แล้วจึงเสียบเมืองเมาะตะมะแก้วะเรอ.

เมื่อใดก็ตามหนังสือราชาราชคิงได้แล้ว การ
ทวะเรอ จะวางระเบียบแบบแผนสำหรับปกครองอาณา
จักร ส่วนกฎหมายต้องได้มาจากพระม่าเป็นแน่ไม่
ต้องสงสัย ซึ่งสำหรับเดิมเป็นของชาวฮินค วะเรอ
จึงได้ ให้แปลเป็นภาษารามัญ ตั้งทกกล่าวแล้วใน
พงศาวดารพระม่า ต่อมาภายหลังจึงเอากฎหมายที่
วะเรอแปลและรวบรวมใช้ และคัดแปลงข้อ ๆ มา
เพราะฉะนั้น ในพงศาวดารพระม่าจึงกล่าวว่า
กฎหมายที่ วะเรอรวบรวม ขึ้นเอง เป็น รากเง่า ของ
กฎหมายประเทศพระม่า.

วะเรอแปลพระ
ธรรมศาสตร์เป็น
ภาษารามัญ.

ความในพงศาวดารพระม่าว่า เมื่อบายินนอง
เจ้าแผ่นดินพระม่า (ในหนังสือเรื่องไทยรบพระม่าของ
สมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพเรียกว่า พระเจ้า
หงษาวดียเรงนอง) ทิวงคตแล้ว นั้นทะบายิน
ราชโอรสได้ครองราชสมบัติ เมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๔
(ในหนังสือเรื่องไทยรบพระม่าของสมเด็จพระยา
ตำรงราชานุภาพเรียกนั้นทะบายินว่า มังไซยสิงห์
หรือนั้นทะบเรง) ในรัชกาลของบายินนอง และ
นั้นทะบายินเจ้าแผ่นดินพระม่าน ฝ่ายกรุงศรีอยุธยา

พระมหาธรรมราชาธิราชเป็นพระเจ้าแผ่นดิน พระ
 นเรศวรเป็นมหาอุปราช ในต้นรัชกาลยังเป็นเมือง
 ขายินนอกรวบรวม ขนของพะม่า ขายินนงไ้รวบรวมกฎหมาย
 กฎหมายครั้งวเรอ. ครั้งวเรอคงกล่าวมาแล้วข้างต้นนอกครั้ง ครั้น
 ต่อมาถึง รัชกาล ของพระเจ้าแผ่นดินพะม่าทรงพระ
 นามว่า “ธาลุน” (Thalun) (ในพงศาวดาร
 เรื่องไทยรบพะม่าของสมเด็จพระยาตากมหาราช
 นภาพเรียกพระนามพระเจ้าแผ่นดินองค์นี้ว่า พระเจ้า
 สทโธธรรมราชา) ในรัชกาลของพระเจ้าแผ่นดิน
 พะม่าองค์นี้ ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๗๒-๗๓ ปรากฏว่า
 อำมาตย์เกียงซา มีใ้แนะนำให้อำมาตย์ผู้หนึ่งชื่อเกียงซารวบรวมกฎหมาย
 เรียบเรียงกฎหมาย ขน อำมาตย์เกียงซาไม่พอใจพระธรรมศาสตร์ของ
 ขนตามหลักครั้ง มระบุ เพราะไม่เป็นหนังสือฝ่ายพระพุทธศาสนา
 ขายินนอกรวบรวม. อำมาตย์เกียงซาตถกกว่า เป็นหนังสือเหลวไหลของ
 ชาวฮินดู ครั้นอำมาตย์เกียงซาจะร่างกฎหมาย
 โดยไม่อาศัยหลักของมนักเกรงว่า จะไม่มีน้ำหนัก
 พอ และเป็นกรจำเป็นที่อำมาตย์เกียงซาจะต้อง
 อาศัยหลักกฎหมายของมนักช่วย จึงได้เรียบเรียง
 กฎหมายนั้นขึ้น ทำเนิรตามหลักที่ขายินนงไ้
 รวบรวมขนไว้ แต่ไม่กล้าที่จะใช้นามของอำมาตย์

เกียงซาว่า เป็นผู้แต่ง เพราะฉะนั้น จึงขอพระ
 ราชทานราชทินนามของอำมาตย์เกียงซาว่า มนะ
 หมายความว่า กฎหมายที่อำมาตย์เกียงซาว่าแต่งขึ้น
 เป็นภาษาพม่า คำเนื้รเค้าตามกฎหมายที่เป็นภาษา
 รามัญ ครึ่งแผ่นดินขายนองแตงนั้นเป็นกฎหมาย
 ของมนะแต่ง อำมาตย์เกียงซาว่าจึงตั้งชื่อกฎหมายที่
 แต่งว่า มนะสารชะเวมิน หรือ มหาราชาธรรมทัต.

พระภิกษุรามัญ

รวบรวมกฎหมาย

ครึ่งอำมาตย์เกียง

ซาเรียบเรียง

ครั้นต่อมา เมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๓ ในยุคที่ชาติรามัญ
 ตั้งตัวขึ้นเป็นอิสระภาพได้ ไม่นานแก่พม่า และ
 กลยตเมืององวะของพม่าแตก มีพวกพระไต่รว
 รวบรวมกฎหมายของมนะครึ่งอำมาตย์เกียงซาว่ารวบรวม
 ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง (ตรงกับรัชกาลในแผ่นดินพระเจ้า
 บรมโกศกรุงศรีอยุธยา) ทำเป็นภาษาบาลี ครั้นต่อ
 มาจึงลงใจจะชาติพม่าเป็นนายบ้านมุตไฮโย เป็น
 หัวหน้ากัชาติพม่าคนเป็นอิสระภาพ ได้ตั้งตัวเป็น
 ใหญ่ใช้นามว่า พระเจ้าอะลองมินตยาคะยี คือ พระ
 เจ้าอะลองพญา

พระเจ้าอะลองพญา

แปลหลักกฎหมาย พ.ศ. ๒๒๙๘

ของมนะเป็นภาษา ภาษาพม่า

พม่า

ในรัชกาลของพระเจ้าอะลองพญา คือ เมื่อ
 ได้แปลหลักกฎหมายของมนะเป็น

ไทยได้พระธรรม
 คาสตร์มาจาก
 รามัญเมื่อครั้งไทย
 ภาษารามัญ แต่ในพระธรรมคาสตร์ยกขึ้นเป็นบท
 มาติกา (แม่บท) เป็นภาษาบาลี ภาษายาลอื่น
 ยกขึ้นเป็นบทมาติกาเห็นว่า รวมอยู่ในภาษารามัญ
 นั้นเอง ตามพงศาวดารพะม่าที่กล่าวมานี้ได้ความ
 ชัดว่า วรรุ คือพระเจ้าฟ้าวเจ้าแผ่นดินเมืองเมาะ
 ตะมะ ได้แปลคัมภีร์พระธรรมคาสตร์ของจีนค
 เป็นภาษารามัญเป็นครั้งแรก ครั้งนั้นไม่ปรากฏว่า
 ได้แปลลงเนื้อความที่แปลนั้นให้เป็นหนังสือฝ่ายพระ
 พุทธศาสนา ครั้นต่อมาถึง พ.ศ. ๒๑๗๒-๗๓ ใน
 รัชกาลของถาดุน เจ้าแผ่นดินพะม่า ซึ่งอำมาตย์
 เกียงซาได้เรียบเรียงขึ้นใหม่ ให้ชอกฎหมายนั้นว่า
 มนะสารชะเวมิน หรือมหาราชาธรรมที่ตนนั้น จึงแปลลง
 เนื้อความข้ค มาให้เป็นหนังสือฝ่ายพระพุท ศาสนา
 ครั้นต่อมาถึง พ.ศ. ๒๒๕๒ ตรงกับรัชกาลพระเจ้า
 บรมโกศ พระภิกษุรามัญจึงรวบรวมกฎหมายครั้ง
 อำมาตย์เกียงซาเรียบเรียงและแปล ออกเป็นภาษา
 บาลี เพราะฉะนั้น ในคานมัสการข้างต้นพระธรรม
 คาสตร์ของไทยว่าแปลพระธรรมคาสตร์จากภาษาร

แปลคัมภีร์พระ
 ธรรมคาสตร์ให้
 เป็นหนังสือฝ่าย
 พุทธศาสนา.

แปลพระธรรม
 คาสตร์เป็นภาษา
 บาลี.

มัญเป็นภาษาไทยนั้น พระธรรมศาสตร์ฉบับปฐม
 ทกล่าวนั้น อาจเป็นฉบับที่ระเร่ไต่แปลไว้ และ
 ไต่ นำเอามาใช้ในเมืองไทยครั้งกรุงสุโขทัยยังเป็น
 ราชธานีก็เป็นไต่ หรือจะไต่ นำเอาเข้ามาใช้และ
 แปลเป็นภาษาไทยในครั้งแผ่นดินสมเด็จพระมหา
 ธรรมราชาธิราช ตามความที่สมเด็จพระยา
 คำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานไว้ก็ไต่ แต่มีข้อที่
 สดุดใจอย่างหนึ่งว่า ในบทความติกาของพระธรรม
 ศาสตร์เป็นภาษาบาลี และบางแห่งแปลลงเนื้อความ
 ให้เป็นหนังสือฉายพระพุทธศาสนาค้วย ทำให้เข้าใจ
 ว่าบทความติกาที่เป็นภาษาบาลีนั้นคงไต่ มาในคราวหลัง
 เพราะครั้งที่ชาตรามัญตั้งตัวเป็นอิสระภาพชั่วคราว
 เมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๒ ตรงกับรัชกาลพระเจ้าบรมโกศ
 ปรากฏว่า ฟังแปลคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นภาษา
 บาลีเป็นครั้งแรก แต่ที่แปลลงเนื้อความเป็นหนังสือ
 ฉายพระพุทธศาสนานั้น ไต่ แปลลงครั้งอำมาตย์เกียง
 ซา แต่อำมาตย์เกียงซาแปลเป็นภาษาพม่าหาได้
 แปลเป็นภาษาบาลีไม่ อัครยหลักฐานตั้งนั้นข้าพเจ้า
 เชื่อว่า พระธรรมศาสตร์ของไทยที่มีบทความติกาเป็น
 ภาษาบาลี และมีเนื้อความที่ทำให้เห็นว่า เป็น
 หนังสือฉายพระพุทธศาสนานั้น เกิดขึ้นในยุคหลัง ๆ
 ตามที่ไต่ ตาหรือมาเป็นครั้งคราว ซึ่งอาจรวบรวมขึ้น

ไทยได้พระธรรม
ศาสตร์เป็นภาษา
บาลี

เท่าที่จะรวบรวมได้ เมื่อครั้งรวบรวมกฎหมายในชั้น
กรุงรัตนโกสินทร์ รัชชกาลที่ ๑ จุลศักราช ๑๑๖๖
(พ.ศ. ๒๓๔๗) ก็เป็นได้ ซึ่งจะเห็นได้จากคำนำของ
กฎหมายลักษณะฉวเมียบทาทเนอความซึ่งยกมาไว้ใน
บ่งให้เห็นว่าเป็นข้อความที่ได้เรียบเรียงขึ้นเมื่อครั้งรวบรวม
กฎหมายคราวนั้น ทมความว่า อินโยธาณราช
กษัตริย์มีพระราชบัญญัติจัดเป็นนขตมาตราสืบ ๆ กันมา
ดังนี้ หมายความว่า คณะกรรมการรวบรวมกฎหมาย
๑๓ นาย คือ ชาลักษ์ณ ๔ ลูกขุน ๓ ราชบัณฑิต ๔
รัยพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ๆ ให้รวบรวมกฎ
หมายครั้งกรุงศรีอยุธยา ดังกล่าวไว้ในขานแผนก,
ก่อนกล่าวถึงคัมภีร์พระธรรมศาสตร์นั้น เป็นผู้
เรียบเรียงข้อความขึ้นเป็นคำนำ ที่กล่าวถึงโยธาณ
ราชกษัตริย์ก็คือ หมายความว่า กฎหมายฉวเมียบ
นพระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาได้ทรงบัญญัติไว้ ส่วน
คำนำกฎหมายฉวเมียบกศัพทภาษาบาลีขึ้นเป็นนขตมา
ตราขึ้นไว้ในวันหาโตมมาแต่เดิมไม่ คณะกรรมการ ๑๓
นาย เดิมชกนภายหลัง ซึ่งพึงจะได้ทำหรัยภาษา
มคธมา.

31/01/2565

การสมรสชายกับ
หญิงเกี่ยวข้องกับ
ศาสนา.

ข. ๒. นักประวัติศาสตร์ลงความสันนิษฐานพ้องกัน
โดยมากกว่า การสมรสระหว่างชายกับหญิงสมัยตก
ต่ำบรรพ์ ครังยังเป็นป่าเถื่อนไม่เหมือนดังประเพณี

ที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ คือ แล้วแต่ความพอใจของชาย
หญิง จะกระทำการสมรสกันเมื่อใดก็ได้ ชายไม่
ถือว่าหญิงนั้นเป็นเมีย หญิงก็ไม่ถือว่าชายนั้นเป็นผัว
คือไม่เป็นตัวเป็นตนกันลงไปได้ บุตรที่เกิดมาก็มีรู
ปร่างใครเป็นบิดา หรือแล้วแต่ชายจะบังคับเอาหญิงมา
สมรสได้ โดยกำลังวังชาอย่างใดก็ได้ คล้าย
กับสัตว์เคี้ยวเอื้อง สมัยเป็นป่าเถื่อนเช่นนี้ดวงพัน
มาแล้ว เมื่อมนุษย์รู้จักกรรมวิญญายกขึ้น การสมรส
จึงเป็นกิจลักษณะขึ้นโดยลำดับ.

มาในสมัยเมื่อมนุษย์มีศาสนาขึ้น บางชาติบาง
ศาสนา ก็ได้ถือเอา การสมรส รวม เข้าใน ลัทธิของ
ศาสนามาคด้วย ทั้งนี้เพื่อยะให้การสมรสนั้นแน่นอน
ว่าชายชื่อนั้น หญิงชื่อนั้นเป็นสามีภรรยาด้วยกัน โดยถูก
ต้องตามประเพณี ซึ่งจะเห็นได้ตามพงศาวดารพระมอ
ว่า ในรัชสมัยทวะเรวเป็นพระเจ้าแผ่นดินเมืองเมะ
ตะมะ ได้ให้พระภิกษุรวบรวมกฎหมายและแปลเป็น
ภาษารามัญจากคัมภีร์พระธรรมะศาสตร์ของชาวฮินดู
แต่ไม่เอาการแต่งงานเข้าในพิธีศาสนา ความจริง
การแต่งงาน ตาม คัมภีร์ พระธรรมะศาสตร์เดิม ของ
ชาวฮินดูต้องทำเป็นพิธีเกี่ยวกับศาสนา เหมือนอย่าง

ศาสนาอื่น ๆ ซึ่งเกิดขึ้นภายหลัง และเคิรตาม
ศาสนาฮินดู เช่นศาสนาอิสลาม การแต่งงานนั้นต้อง
เป็นพิธีในศาสนา มิฉะนั้นแล้วชายหญิงค่านั้นเป็น
สามีภริยากันโดยถูกต้องตามประเพณีหาได้ไม่.

ข้าพเจ้าเห็นว่า การสมรสของชายหญิงที่เอา
พิธีแต่งงานรวมเข้าไว้ใน ลัทธิ ของ ศาสนา ค้วย นั้น
เป็นความคึกคักอันสุขุมของคนโบราณ ซึ่งทำให้เกิด
ประโยชน์ขึ้นในอนาคตกาลเป็นอันมาก กล่าวคือ
ชายหญิงค่านั้นจักได้รับโอวาทจาก ศาสนาในเวลาเข้า
พิธีประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง จักได้เป็นพะยาน
หลักฐานยิ่ง สำหรับ ชายหญิงค่นั้นเป็น สามีภริยากัน
ด้วยความเต็มใจสมัครของตนเองทั้งสองฝ่าย โดย
ปราศจากการบังคับขู่เข็ญ และเป็นสามีภริยากัน
แน่นอน ไม่มีข้อโต้แย้งขึ้นได้ในภายหลัง อันจัก
ทำให้เป็นบิดามารดาของปัจฉิมชนตาชน เป็นมนุษย์
ที่สืบสาโลหิตมาโดยบริสุทธิ์ ทั้งเป็นประโยชน์ในการ
ได้เลี้ยงสกุลวงศ์ และทรัพย์สินมรดกเป็นต้น.

เมื่อได้เลิก การ แต่งงาน ไม่นับเข้า เป็น พิธี ทำ ใน
ศาสนาฉะนี้ โดยอาศัยประเพณี หรือกฎหมายคัม
ครองก็จริงอยู่ แต่ไม่เป็น สิ่ง ที่ ศัก ก ศ ก ส ท ท ใ ส เ ม อ ใ
เพราะฉะนั้น ในสมัยต่อมาและจนกาลยคั้น จึงเกิด

เป็นกรณียุ่งยากขึ้นในบ้าน เมืองไทย อเนก ประการ
 กล่าวคือ ชายหญิงรักใคร่ใดกันเอง ภายหลังมี
 ทรมณ์มฤตกอนจะพึงไต่ช่างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่
 ไต่ไม่ประสงค์ที่จะพึงให้อีก ฝ่ายหนึ่งไต่รับ เป็น สิ้น
 สมรส ก็ปฏิเสธว่า ไม่ได้เป็นสามี ไม่ได้เป็นภรรยา
 อันถูกต้องตามกฎหมาย บางทีชายหญิงสมรสมี
 บุตรเกิดด้วยกัน บิดาไม่รับ หรือบิดาทาย บุตร
 เรียกทรมณ์มฤตก ผู้คุมมฤตกโต้แย้งว่า ไม่ใช่
 บุตรของชายนั้น, เจ้าพ่อฟ้องชายผู้ ชายผู้เถียงว่า
 หญิงนั้นไม่ได้เป็นภริยาชายตามกฎหมาย และยังมี
 อีกหลายเรื่องหลายรายที่ทำให้จรรยาในเรื่องนี้เสื่อม
 ลง และทำให้ฐานะแห่งครอบครัวของมนุษยชนเหลว
 ไหลมากขึ้น นอกจากนั้นยังทำความยุ่งยากให้แก่
 บุคคลภายนอก ในเรื่องเกี่ยวพันด้วยการชำระหนี้
 สิ้นเป็นต้น ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวมีความจำนงมานานแล้วที่จะทำให้สภาพของ
 สามีภริยามีหลักฐานค้ำประกัน แต่ก็ยังไม่ได้ผล
 สมประสงค์ เพราะกฎอันว่าด้วยประเพณีเช่นนั้น ไม่
 เป็นสภาพที่พึงแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ๆ เพราะ
 เป็นการฝืนสันดานของชนทั่วไปที่ไต่ประพฤติกินมา
 นานเสียแล้ว แต่ถึงกระนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้า

อยู่หัว ใต้ทรงพยายามออกพระ ราชกำหนดกฎหมาย
 ค่อย ๆ แก่ ไขเปลี่ยนแปลงไปที่ละเล็กละน้อย แม้
 จนในกาลขัณฑ์ก็ยังมี ความมุ่งหมายที่จะให้ ครอบครวั
 ของมนุษย์ชนมี หลักฐานที่ยั่งยืน ใน พ.ศ. ๒๔๖๘-๗๐
 ใต้เตรียม การที่จะ ออกพระ ราชบัญญัติ จดทะเบียน
 ครอบครวั (ดูราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๕๔ ลงวันที่ ๑๖
 กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๑ ว่าด้วยข่าวของคมนตรี) และ
 ยังมี ความประสงค์ที่จะ ออกกฎหมายฝัวเมีย มฤตก
 ฯลฯ ซึ่งจะได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง
 และพาณิชย์ แต่อย่างไรก็ดี ในเวลานั้นพระ ราช
 บัญญัติจดทะเบียน ครอบครวั และกฎหมายประมวล
 แพ่งและพาณิชย์ บรรดาว่าด้วยฝัวเมีย, มฤตก
 ฯลฯ ยังหาได้ ออกไม่ เหตุที่จะต้อง ออกกฎหมาย
 มฤตกติดกันไปในี้ เพราะกฎหมายฝัวเมียเป็นสมุญ
 ฐานของมฤตก.

เพราะฉะนั้น ชายหญิงที่จะเป็นสามีภริยากันได้
 ตามกฎหมายโดยวิธีใดนั้น ในเวลานั้นก็ต้องดำเนิน
 ไปตามกฎหมายเดิมก่อน ซึ่งจะได้อธิบายไว้ใน
 เมื่อกล่าวถึงด้วยท.

ตัวบท.

ศักราช ๑๕๐๔ ศก ชวตน์กัษัตร์เดือน
สิบเอ็ดขึ้นห้าค่ำ จันทวาร มีพระบรมราชโอง
การมารพระบัณฑูรพระราชอาชญา สมเด็จพระ
พระเจ้ารามธิบดี ศรีบรมจักรพรรดิราชาธิราช
บรมบพิตร

ศักราชในกฎหมาย. ๑. ศักราชที่ใช้ ในกฎหมายมีถึง ๕ อย่าง คือ
พุทธศักราช, มหาศักราช, จุลศักราช และมีศักราช
อีกอย่างหนึ่ง สมเด็จพระยามะราชานุภาพ
ทรงเรียกว่า ศักราชกฎหมาย แต่ใครเรียกว่า
ศักราชจุฬามณี (ดูคำอธิบาย ศักราชที่ใช้ ใน
กฎหมาย ในพระราชพงศาวดาร รัชสมัยปลายพระ
หัตถ์เลขา).

พุทธศักราช.

พุทธศักราช นัยหน่วยมาจากวันชน ๓๕ ค่ำ
เดือน ๖ ยมะเส็ง อันเป็นวันพระพุทธเจ้าปรินิพพาน
ที่เมืองกุสินาคา พุทธศักราชนี้ได้ ใช้อยู่ในหมู่พระ
ภิกษุสงฆ์มาก่อน ภายหลังเมื่อพระเจ้าแผ่นดินได้
ทรงเข้าเป็นพุทธศาสนูปถัมภก ยกพุทธศาสนาขึ้น
เป็นประธานในราชอาณาจักรยิ่งกว่าศาสนาอื่น ๆ จึง
นำเอาพุทธศักราชมาใช้ พระเจ้าแผ่นดินองค์แรก
ทวยกย่องพระพุทธานุภาพ และใช้พุทธศักราชใน

พุทธศตวรรษที่ ๓ คือพระเจ้าอโศกมหาราชบรมราชา
ธิราชในมัธยมประเทศ ภายหลังเมื่อต่างประเทศ
ที่เป็นพุทธศาสนิกชน เช่น พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาใน
ประเทศสยามนี้ ก็ได้ใช้พุทธคัมภีร์มาแต่ครั้ง
แผ่นดินพระเจ้ารามธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) ดังปรากฏ
อยู่ในกฎหมายไทย.

มหาคัมภีร์ราช.

ส่วนมหาคัมภีร์ราชนั้น จะนับหน่วยมาจากอะไร
ใครตงชน ตงชนเมื่อใด ด้วยเหตุใด นั้น ยังกันควา
หาหลักฐานไม่ได้ ปรากฏว่าได้ ใช้ในประเทศ
สยามตั้งแต่กรุงสุโขทัยยังเป็นราชธานี (ดูหลักศิลา
จารึกครั้งสุโขทัย หลักที่ ๓ อยู่ในหนังสือประชุม
จารึกสยาม ภาคที่ ๑).

อธิบายเรื่องคัมภีร์ราช
ที่ใช้ในสยาม.

มีอธิบายไว้ในหนังสือเรื่องพระราชพิธี ๑๒ เดือน
ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
พระราชนิพนธ์ ทรงสันนิษฐานไว้ดังนี้ว่า “จะเป็น
คัมภีร์ราชที่ใช้กันอยู่ในตอนแผ่นดินสยามข้างใต้ ซึ่งใน
เวลานั้นเขมรมีอำนาจปกแผ่เข้ามามาก จะเป็นชั้น
เดียวกับพระนครวัด นครธม ซึ่งเป็นคราวเล่นประ
สาทศิลา ตลอดเข้ามาจนเมืองพิมาย, เมืองเพชรบุรี,
เมืองราชบุรี, เมืองสิงห์ ข้างแควแม่น้ำน้อย, เมือง
กาญจนบุรี, เมืองนครไชยศรี หรือเมืองนครศรีธรรม

ราชทั่วย ครั้นภายหลังพวกชาวสยามข้างเหนือซึ่ง
 ต้องอ่อนน้อมต่อชาวสยามข้างใต้ ได้พระร่วงเป็นผู้
 มีสติปัญญาเกิดขึ้นเห็นปรากฏชัด เช่นกับสถานชะลอม
 (คือ สถานครุ หรือกละออมยาชั้น) ตักน้ำไปส่งถ้วย
 ไม่ต้องใช้คุ่ม, ใช้ไห ซึ่งเป็นภาชนะอันหนักอย่าง
 แต่ก่อนเป็นต้น ก็มีความนิยมยินดีความคมพวกพ้อง
 ได้มากาลงมากชน ก็ค้ำขังไว้พวกเขมรซึ่งมีอำนาจ
 ปกแผ่เข้ามาในแผ่นดินสยามข้างใต้ให้อยู่ในอำนาจใต้
 ตงเมืองหลวงชนข้างฝ่ายเหนือ แล้วจึงมาคิดเห็นว่า
 จะคงใช้มหาจักรราชอยู่ตามเดิม ก็จะเหมือนหนึ่งเป็น
 พระยานให้เห็นอย่าง ๖ เคยอยู่ในอำนาจพวกข้างใต้
 ทั่วยมหาจักรราชนั้นจะตั้งขนตามกำหนดขั้วราชาภิเศก
 ของพระเจ้าแผ่นดินข้างใต้องค์ใดองค์หนึ่ง หรือจะ
 เป็นยทปราบปรามพวกฝ่ายเหนืออยู่ในอำนาจเองก็ไม่
 ทรายจึงเป็นทรงเกียจทั่วยจักรราชนั้นยกเล็กเล็ก ทั้ง
 จุลจักรราชขึ้นใช้แทน” “ส่วนจุลจักรราชนั้นในพงศาวดาร
 เหนือของเรากล่าวไว้ว่า พระร่วงซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
 สยามนครกรุงสุโขทัยเป็นผู้ตั้ง ฝ่ายพะม่าเขาก็ว่ามีเจ้า
 แผ่นดินของเขาคองค์หนึ่งชื่อสังฆราชา เป็นผู้ตั้งขึ้น
 แต่จักรราชนี้โต ไซทวไปทงเมืองไทย, เมืองพะม่า,
 เมืองมอญ, เมืองเงี้ยว, เมืองฮาซ่า, ที่เรียกว่า

ไทยใหญ่, เมืองลาว ทั้งเฉียง, ทั้งกาว หรือพงขาว,
 พงดำ, เมืองเขมร ถ้าจะคิดว่า ชนซึ่งต่างคนต่างเถียง
 กันเช่นนั้น ถ้าต่างคนต่างนับ เหตุจึงจะตรงกันได้ หรือ
 จะกล่าวว่า เมืองใดตกอยู่ในอำนาจเมืองใดที่ยังค้ำให้
 ใช้ตามกันได้ ก็จะต้องตกอยู่ในบังคับกันช้านาน จน
 เกือบจะรวมเป็นชาติเดียวกัน ถ้าไม่เช่นนั้นก็จะ
 กลบใช้ศักราชอันเดียว เมื่อเวลาถึงตัว แขวงเมือง
 ชนใด คือ เช่นพระร่วงไม่ยอมใช้มหาศักราช
 หรือพระมาไม่ยอมใช้ศักราช ซึ่งพระเจ้าปราสาททอง
 ลอย ถ้าจะคิดเคาเกลี้ยไกล่กล้ออีกอย่างหนึ่ง จะเป็น
 อย่างนี้บ้างคอกกระมัง คือ จะมีไพร่ หรือพราหมณ์
 ผู้วิเศษชาติใดผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นที่คนทั้งปวงนับถือมาก
 เทยวไปเทยวมาอยู่ในประเทศทั้งปวง ไม่ได้อยู่ใน
 อังนาจผู้ใด ประพฤติตัวเป็นพระกลาย ๆ เมื่อคิด
 เห็นวอนขบเคือนวนคนอย่างใหม่ชนใด จะเทยวข้าง
 แก่เจ้าแผ่นดินทั้งปวงให้ลงเห็นชอบเป็นอันหนึ่งอันเดียว
 ยอมเปลี่ยนใช้จุลศักราชพร้อมกันทุกเมือง ก็ดู
 เหมือนจะเป็นได้ด้วยการที่จะคิดเห็นว่าจะมีการประชุม
 กองเกรส อย่างเช่นในประเทศฝรั่งเศสประชุมกันใน
 ระหว่างประเทศทั้งปวง ตั้งกฎหมายแบบอย่างอันใด
 ลงแล้วถือใช้ทั่วกันไปในั้น ในประเทศตะวันออกข้าง

ฝ่ายเราไม่มีได้ และไม่เคยมิตัวอย่างที่เราบอกกัน
 มาเลย การชิงพระม่า, ลาว, ไทย เขมร นั้วัน,
 คน, เกอณ, บิ เคลอนคลากันอยู่ข้างนั้น ก็เป็น
 แต่ผลของวิทหนนอธิกมาสอดอิกวารผคกันไป อย่างว่า
 แต่ประเทศซึ่งตั้งอยู่ห่างกันจะเป็นเลย แต่ในกรง
 เทพ ๆ นเองก็ไคเคยเกทวนคนหลกเลยงกัน ทวย
 ตำวาลงอิกวารไม่ตองกัน เมื่อไม่สู้ชานกันครึ่ง
 หนึ่ง ประคทันทเถยงกันอยู่ก็ยงพอจะหาพบได้ ส่วน
 การที่จะลงไปข้างหนากยงมีขอเถยงกันอยู่ ดัง
 เช่นไคกล่าวไว้ ในประกาศไชวัน, คนซึ่งไคออกใหม่
 ครงน แต่ถงวาวนคนจะหลกเลยงกันตงแต่วันหนึ่ง
 ถงเกอนหนึ่งสองเกอน ศักรราชก็ยงมีเวลาไชตรง
 เทากัน จึงเห็ว่าน่าที่จะมีครุณไคผู้หนึ่งเป็นผู้แนะนำ
 ให้ตงชน พระม่าและไทยเป็นมหานครใหญ่ทวยกัน
 ทง ๒ ฝ่าย ค่างคนต่างไม่ยอมที่จะรัยว่าทำตามกัน
 เพราะความจริงก็เป็นต่างคนต่างตั้ง เป็นแต่ร่วม
 อารยเทยวกัน คำทว่านเป็นแต่อนมาน แต่
 เห็ว่า ^{31/01/2565}พอจะยตติทวยเหตผลได้ ครนเมื่อเรยง
 หนึ่งล่อนแล้วไคพยอ่านความเห็นของผซึ่งแปลพงศา
 วการพระม่าเป็นภาษาอังกฤษ เมื่อว่าถงสังฆราชา
 ตั้งศักราช เขาเห็ว่าท่วงทกรยาทคตไชทงยวง

ในเรื่องศึกราชัน คล้ายกับอินทน์มาก เห็นจะมีใคร
 อินทน์ผู้ใดผู้หนึ่งเข้ามาช่วยคิดอ่านแนะนำในการตั้ง
 ศึกราช ความเห็นของเขาเช่นนั้นก็เห็นอันลงกัน
 กับความคิดเขาเช่นใดกล่าวมาแล้ว ถ้าพระมาได้ ใคร
 อินทน์ผู้ใดเป็นครู ก็เหมือนผู้นั้นเองจะเป็นครูของ
 ไทยด้วย เพราะเหตุว่า จุลศึกราชันไม่ปรากฏ
 ว่า ต้องกันกับศึกราชเก่า ๆ ซึ่งใช้อยู่ในประเทศ
 อินทน์ ที่มีเป็นหลายศึกราชนั้น ถึงแม้ว่าแยกแผน
 ทิศจะเป็นอย่างอินทน์ ก็คงจะมาคิดตดคิดลยตั้งชน
 ชาติใหม่สำหรับประเทศที่ไกลเคียงอินทน์ ถึงว่า
 พระร่วงและสังฆราชาจะไม่เป็นผู้ตั้งศึกราชขึ้นใดเอง
 โดยลำพัง พระองค์ก็คงจะเป็นผู้วิเศษชาความรู้และ
 สติปัญญา พอที่ผู้ที่มาแนะนำนั้นจะชี้แจงให้เข้าพระทัย
 เห็นดีไต่จ่ายกว่าเจ้าแผ่นดินประเทศอื่น ๆ จนอาจจะ
 เล่าบอกชี้แจงวิถีกำนวณทั้งปวงได้ถนัดจึงปรากฏว่า
 เป็นผู้ตั้งศึกราชอยู่แต่ ๒ ประเทศไม่มีเจ้าแผ่นดินใน
 เมืองอัสสัม, เมืองมอญ, เมืองเงี้ยว, เมืองลาว,
 เมืองเขมร ของกองทัพใดอ้างว่า เป็นผู้ตั้งศึกราชอีก
 เป็นแต่ใช้ ชนเวียง ๆ ตามที่เห็นชอบในคำแนะนำนั้น
 ผู้ที่คิดตั้งจุลศึกราชขึ้นนั้น เป็นผู้มีความรู้มาก คิด
 ประกอบเหตุผลโดยรอบคอบ ถึงแม้ว่าแยกคำนวณ

วิชาจะยังไม่ละเอียดถึงที่ ก็เป็นอย่างนี้มาก กว่า
 จะรู้เคลื่อนคลาตโค ก็ช้านาน แต่เพราะเหตุที่เห็น
 ช้องดาวฤกษ์ว่า อยู่ที่ราศีเมศ ดังเช่นกล่าวมาแล้ว
 จึงได้ย้ายขีใหม่มาเสียไม่เอาตามอายันต์สงกรานต์ได้
 เปลี่ยนมาเอาสามัญ สงกรานต์เข้าเข้า คือ เวลา
 พระอาทิตย์กลับมาตรงครุชะเช่นเวลาสงกรานต์ เพราะ
 ฉะนั้น สงกรานต์จึงโคเลื่อนเข้ามาอยู่ในเดือน ๕
 หรือเดือน ๖ ไม่เร็วกว่าเดือน ๕ ชน ๔ ค่ำ ไม่เกิน
 เดือน ๖ ชน ๔ ค่ำออกไป สงกรานต์คงอยู่ในระหว่าง
 เดือนหนึ่งนั้น เพราะเหตุที่ขีใหม่จึงโคเป็น ๒ ครั้ง
 คือ เปลี่ยนขอบครึ่งหนึ่ง เปลี่ยนศักราชครึ่งหนึ่ง
 แต่การที่โคสงกรานต์ไปตามตำรา นั้น ถึงว่าเป็นการ
 ละเอียดมากอยู่แล้วก็ยังไม่ถกแท้ได้ เพราะขีหนึ่ง
 คิคคิโคจรของพระอาทิตย์ตามตำราที่โหรอย่างไทย
 คิคเป็น ๓๖๕ วัน ๖ โมง ๑๒ นาที ๓๖ วินาที เพิ่ม
 อีกมาส อีกวารแล้วก็ยังไม่พอ ยังมีเศษน้อย ๆ
 สะสมกัน เมื่อนานมาวันซึ่งคิคตามสรียยาตราว่า
 พระอาทิตย์ยกหนักเคลื่อนคลาตจากที่ พระอาทิตย์
 ยกจริง ๆ ไปเหมือนอย่างในประจันน วันสงกรานต์
 ก็เคลื่อนกับพระอาทิตย์ยกที่จริงแท้ ถึง ๒๑ วันล่วงมา
 แล้ว แต่เพราะเคลื่อนทีละน้อยไม่ถึงเปลี่ยนฤกษ์กลับ

ร็อนเป็นหนาว จึงไม่มีใครมีผู้ใครรู้สึก แต่ถ้านานไปอีก
 หลายพันยกคงจะกลบร็อนเป็นหนาวได้ เพราะฉะนั้น
 จึงได้มีวิธีขุดขึ้นใหม่ ซึ่งได้ออกประกาศไปให้ใช้
 ซึ่งเห็นว่า เป็นอย่างไกลกษความจริงที่สุดที่จะเป็นไปได้
 ถาวรเช่นนี้ ไซ้ทวไปใดทุกประเทศ ก็คงจะไม่เกิด
 เหตุทะเลอนคลากเดือนวันกัน เช่นเมืองไทย,
 เมืองพม่า, เมืองลาว, เมืองเขมร เคลื่อนกันอยู่
 ในขคน คว้าวิธีที่จะลงอิทธิกรทินเป็นการง่ายอย่าง
 ยิง ไม่เหมือนวิธีลงอิทธิมาส อิทธิวารอย่างแต่ก่อน
 ซึ่งเกือบจะว่าไม่มีตำราใดจะตัดสินเป็นเค็ดขาดลงได้
 แลจะนขบถอยหลังขึ้นไปให้พ้นปมได้ โดยยาก ซึ่ง
 พรพรรณามาควยสังกรานต้นเพราะเห็นว่า วิธีขุดอย่า
 ใหม่เป็นการง่าย และเป็นการไกลจริง คงจะอยู่
 ยนยงแพร่หลาย วิธีขุดอย่างเก่าจะมีแต่ยากไปทุก
 วัน บางที่จะล้มต้นสายปลายเหตุเสียไม่มีผู้ใดจดจำ
 ไว้ เพราะควยเวลานี่ต่างคนต่างเข้าใจอยู่ด้วยกัน
 หมก จะจดจำไว้ก็เป็นการจืด ๆ ครั้นนานไปเมื่อ
 สิ้นชนผู้ทเขาใจชำนาญ ก็จะเลยศุนย์เสียไม่มี
 ผู้ใครรู้เรื่องเหมือนอย่างมหาคักราช.”

มหาศักราช เป็นศักราชที่ได้ใช้มาก่อนแล้วนั้น ครั้นภายหลังเอาจุลศักราชมาใช้ จึงให้ชื่อศักราชที่ใช้มาก่อนว่า มหาศักราช ให้ชื่อศักราชใช้ภายหลังว่า จุลศักราช ศัพนธ์มหา กย จุละ บ่งความให้เห็นชัดประการหนึ่ง หลักศิลาจารกครองสุโขทัยปรากฏว่า ใช้มหาศักราชประการหนึ่ง.

ข้าพเจ้าได้ตรวจพงศาวดารพระมอญบันทึก อี. อี. ฮาร์วีย์ (G. E. Harvey) เรียบเรียง กล่าวไว้ว่า พระมอญได้ตั้งศักราชขึ้นเมื่อเดือน มีนาคม ค. ศ. ๑๓๘๘ ตรงกับปีที่ ๑ ของจุลศักราช เรียกว่า กัจฉบญุศักราช และกล่าวว่าประเทศสยามได้ใช้ศักราชนี้ด้วย เรียกว่า จุลศักราช เหตุที่ตั้งกัจฉบญุศักราชขึ้นในประเทศพระมอญ ในพงศาวดารพระมอญนั้นกล่าวว่า ไทรฮินดูเป็นผู้แนะนำ.

แปลได้ความดังนี้ กัจฉ แปลว่า ประเทศ กัจฉบญุ หมายถึงความรวม & ประเทศตั้งศักราชขึ้นใช้ให้เหมือนกัน เพื่อจะไม่ใช้มหาศักราช แลกันว่า เป็นประเทศเอกราช & ประเทศ จะเป็นประเทศใดบ้างไม่ทราบแน่ แต่รู้ได้แน่ ๒ ประเทศ คือประเทศพระมอญและประเทศสยาม.

จำนวนมาตรา

กฎหมายฉั้วเมียบ.

กฎหมายลักษณะฉั้วเมียบนมตั้งแต่ ๑ มาตราถึง
 ๑๔๓ มาตรา แต่ถ้าวรวมกันเข้าหาถึง ๑๔๓ มาตรา
 ไม่ขาดไป ๘ มาตรา คือตั้งแต่มาตรา ๘๓ ถึง ๘๘
 รวมด้วยกันทั้งหมดจึงมีอยู่ ๑๓๒ มาตราเท่านั้น แบ่ง
 ออกเป็น ๒ คราว ออกคราวแรกเมื่อขวคคักราช
 ๑๘๐๔ ตั้งแต่มาตรา ๑ ถึงมาตรา ๗๑ คราวหลัง
 ออกเมื่อขลคักราช ๑๘๐๕ ตั้งแต่มาตรา ๗๒ ถึง
 มาตรา ๑๔๓ ออกใช้ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดี
 ที่ ๑ (อู่ทอง) ทั้ง ๒ คราว คักราชที่ใช้เป็นพุทธ
 คักราช สังเกตตามแผนกฎหมาย, กฎหมาย
 ลักษณะอื่น ๆ ที่ออกใช้ในแผ่นดินสมเด็จพระรามา
 ธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) ใช้พุทธคักราชทั้งสิ้น.

ในกฎหมายลักษณะฉั้วเมียบนี้ นอกจากได้ออก
 ใช้ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง)
 แล้วยังมีแก่ ไซแทรกอยู่ตอนหนึ่ง ต่อมาตรา ๗๔
 แก่ไซเมื่อคักราช ๑๓๖๖ คักราชนี้เป็นจุลคักราช
 แก่ไซในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา
 โลก รัชกาลที่ ๑ ในกรุงรัตนโกสินทรน เมยคราว
 รวบรวมกฎหมายครั้งแรก.

พระพุทธเจ้าอยู่หัว^๑ ให้ตราพระราชกฤษฎีกา
บัญญัติ คำนับเผด็จงแก่เสนาพฤตมาตย์ราช
มนตรี พิริโยธามุขทุกกระทรวงทบวงการทหาร
พลเรือนซ้ายขวา ประชาราษฎรทั้งหลายสืบส่ง
กัศพรคอันมีในแว่นแคว้นพระนครศรีอยุธยา
มหาดิลกภพนพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์ ตั้งแต่นั้น
สืบไปเมื่อหน้า ฯ

ใช้กฎหมาย.

๑. คำว่า “พระพุทธเจ้าอยู่หัวให้ตราพระราช
กฤษฎีกาบัญญัติ คำนับเผด็จงแก่เสนาพฤตมาตย์
ราชมนตรี พิริโยธามุขทุกกระทรวงทบวงการ
ทหารพลเรือนซ้ายขวา ประชาราษฎรทั้งหลาย” นี้
ควรสังเกตว่า กฎหมายลักษณะฉัวเมียนั้นใช้ทั่วไป
แต่ความจริงหาได้ใช้ถึงเขตต์ภายในพระราชสำนัก
และในคณพระบรมราชวงศ์ไม่ คือ ถ้าเกิดกรณีอัน
เกี่ยวข้องกับลักษณะฉัวเมียนั้นแล้ว ตกอยู่ในเขตต์
กฎหมายลักษณษะฉัวเมียนั้น เพราะ
ฉะนั้น ให้ผู้ศึกษากฎหมายพึงเข้าใจไว้ว่า คำอธิบาย
กฎหมายลักษณะฉัวเมียนั้น จะไม่อธิบายพาดพิง
ถึงเขตต์ภายในพระราชสำนัก และในเขตต์คณพระ
บรมราชวงศ์ ในที่ที่ไม่จำเป็น.

(จบภาค ๑)

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร
ค้าขายถนนราชวิถี จังหวัดพระนคร
วันที่ ๓๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๒

33/01/2565